

JUBILEJNÁ ÚVAHA O HLBOKEJ ĽUDSKOSTI

Ján Dekan

Dňa 26. júna 1994 sa dr. Ľudmila Kraskovská dožíva svojich deväťdesiattn. V uplynulých desaťročiach si jej životné jubileá pripomínali nielen pracovníci Slovenského národného múzea, ale aj ostatných inštitúcií majúcich vzťah k našej pravekej i národnej minulosti. A spolu s nimi aj ochotníci zo všetkých regiónov Slovenska.

Pokiaľ ide o mňa, keď som sa na jeseň 1938 zapísal na Filozofickú fakultu ako poslucháč histórie a slovenčiny, slávnostnú imatrikuláciu akoby predurčením osudu celeb-roval profesor Jan Eisner. S jeho knihou "Slovensko v pravěku" som sa zoznámil už ako gymnazista, pretože na požiadanie svojho profesora a zanietného regionálneho bádateľa dr. Istvána Horvátha som jej vybrané partie prekladal do maďarčiny. Nuž a práve profesor Eisner nás začínajúcich poslucháčov prvý raz zaviedol do zbierok vtedajšieho Slo-venského vlastivedného múzea a tam nám predstavil aj kustódku historicko-archeologic-kého odboru dr. Kraskovskú. V nasledujúcich rokoch tieto návštevy pokračovali pod ve-dením profesora Budinského-Kričku, až kým ma nepovolali na vojnu.

A tak som užšie kontakty s dr. Kraskovskou mohol nadviazať až v roku 1946 ako pra-covník Historického ústavu SAVU. Vhodnú príležitosť k tomu poskytla príprava Eisnerovho zborníka (Historica Slovaca V-1948), na ktorej som sa aj osobne podieľal.

V lete 1947 som svoju dovolenku u mamy v Nitre využil aj na to, že som navštívil Kraskovskej výskum v Dražovciach pri kostole sv. Michala. Chodieval som ta na bicykli a ochotne som pomáhal Janovi Nettichovi aj pri mapovaní terénu, ktorému som sa popri jazde na koni vlastne naučil na vojne. Odvtedy boli naše kontakty častejšie, ale k ich mimoriadnemu prehĺbeniu a utuženiu došlo až počas spoločného výskumu na Devíne.

Tu sa v rokoch 1950-56 sformoval výskumný tím, ktorý preukázal mimoriadnu ži-votnosť a v rovnakom zložení sa stretol neskôr aj v Rusovciach. Zložitejšie pracovné problémy som z nich mal vlastne iba ja. Až do augusta 1951 som bol pracovníkom Matice slovenskej, a po zaistení profesora Budinského-Kričku - aj nehonoreným riaditeľom Štátneho archeologického ústavu. V auguste 1951 som sa stal riaditeľom Historického ústavu SAVU a súčasne som externe prednášal aj na fakulte. V decembri som definitívne prešiel na fakultu a stal som sa vedúcim Katedry archeológie, dejín umenia etnografie a folkloristiky (ADUEAF). V júni 1953 som bol menovaný docentom a v auguste som sa stal dokonca dekanom fakulty.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že to súviselo s rýchlym rozvojom vedy a výskumu, aký sa zvyčajne spája s vnútorne vyrovnanou spoločenskou situáciou. V skutočnosti od februára 1948 naša spoločnosť žila pod jarmom gottwaldovskej totality a prekonávala

traumatický šok z vykonštruovaných procesov a rozsudkov proti tzv. vlastizradcom a buržoáznym nacionalistom. Narastal strach pred špicľovstvom a udavačstvom. Nečudo teda, že ľudia, každý podľa svojho osobného založenia, hľadali chvíle pokoja a uvoľnenia v spoločnosti tých, ktorým dôverovali. Pre mňa to bol kabinet dr. Kraskovskej už aj preto, lebo sme obaja pracovali v tej istej budove. A tu som sa zoznámil s dr. Magdou Lokvencovou, manželkou G. Husáka, ktorá bola z príliš navštevovanej Novej scény deložovaná do Slovenského národného múzea, kde ju poverili vedením novozaložených divadelných zbierok. K našej hostiteľke sme prišli z rôznych dôvodov. Ja za chvíľkovým oddychom, ona aby unikla ustráchaným pohľadom a mlčaniu svojich nových kolegov. A práve v tejto situácii sa prejavila obdivuhodná hĺbka Kraskovskej neformálnej ľudskosti. Namiesto ostentatívne demonštrovanej srdečnosti jednoduché posedenie pri káve, na ktorom sa väčšinou hovorilo o spôsoboch muzeálnej dokumentácie, inštalácie a občas aj o iných odborných škriepkach. Ani slovo však o politike a ťaživej spoločenskej atmosfére. Tieto posedenia sa napokon skončili mojím prechodom na Filozofickú fakultu, kde som sa s dr. Kraskovskou stretával už ako s externou prednášateľkou.

Úspešne pokračoval aj náš spoločný výskum na Devíne, pričom povahu našich partnerských vzťahov dokresľuje aj fakt, že Kraskovská s Nettichom v tom istom období preskúmali aj veľkomoravské pohrebisko v Starých vinohradoch na protihľých stráňach Devínskej Kobyly (1952-1953) a realizovali odkrytie veľkej laténskej hrnčiarskej pece na "Sahare", dnešnom Námestí slobody (1952), atď. Po ukončení nášho spoločného výskumu som sa snažil navštíviť jej vykopávky aj na iných lokalitách. Napríklad výskum hradiska nad Neštichom pri Sv. Juri (1957-58) alebo hradiska Na pieskach v Devínskej Novej Vsi (1958).

Osobitne by som však v tejto súvislosti vyzdvihol jej vynikajúcu štúdiu "Slovanské nálezy z hradiska na Devíne" (Zborník SNM LXIX, 1975) za vynikajúci rozbor tamojších nálezov keramiky, konfrontovanej s nálezmi na všetkých vtedy známych lokalitách.

Akási renesancia úzkej spolupráce devínskeho typu nastáva mojím prechodom do Archeologického ústavu SAV začiatkom roka 1964, na ktorý potom nadviazali rozsiahle výskumné akcie v Rusovciach. Popri spoločnom výskume na Bergli už s tradičným technickým štábom (Nettich - Kováčová) sa paralelne pracovalo aj na výskumoch rímskych pohrebísk, ktoré viedli dr. Kraskovská a dr. Pichlerová. Ak berieme do úvahy, že pamiatky z týchto pohrebísk už boli vypublikované a že súborný článok o náleziskách z doby rímskej v Rusovciach vyšiel r. 1990 z pera dr. Kraskovskej (Zborník SNM LXXXIV), tak sa osobitne treba zmieniť už len o lokalite Bergl.

Ide tu o umelý kopec, navšňený v ranom stredoveku nad ostatkami rímskych stavieb a k nim pristavaných slovanských obydlí. Ich systematický výskum sa realizoval v rokoch 1964-69, ale v bližšom okolí Bergla, pri kostole a na Gerulátskej ulici sa kopalo aj v sedemdesiatych rokoch. Jednak v réžii SNM, alebo - v súvislosti s výstavbou tamojšieho múzea - v réžii Mestskej správy pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave (L. Snopko - J. Geržová - V. Ferus).

Ak odhliadnem od mojich popularizačných štúdií, tak prvé odborné články o Bergli pochádzajú opäť len z pera dr. Kraskovskej: "Zbrane a nástroje z polohy Bergl v Bratislave-Rusovciach" (SLA - XXXVI-1, 1988), "Rímske kahance z Gerulaty" (Zborník SNM LXXXIII-1989), a "Kolkované rímske tehly z polohy Bergl v Bratislave-Rusovciach" (Zborník SNM LXXXV - 1991). Moja rozsiahla štúdia o nálezoch Terry sigillaty z Bergla (vyše 60 strán textu a 20 celostránkových tabuliek) bola Archeologickému ústavu v Nitre odovzdaná na publikovanie na jeseň r. 1992 a štúdiu o tamojších zvyškoch architektúry pripravujem pre zborník Archeologického múzea SNM.

Summa summarum môžem konštatovať, že spolupráca s dr. Ľudmilou Kraskovskou sa vždy a pre všetkých javila ako prospešná a nanajvýš korektná, pravda za predpokladu, že korektnosť je obojstranná! Domnievam sa, že toto môžu potvrdiť aj tí moji kolegovia, ktorí po vstupe vojsk na územie našej republiky r. 1968 a následnej normalizácii museli opustiť svoje pracoviská a boli akoby za trest pridelení do Slovenského národného múzea. Vtedajší mocipáni si asi sotva uvedomili, že tým vlastne túto medzinárodne uznávanú inštitúciu deklasujú na akési nápravno-výchovné pracovisko. Ale dejiny ich potrestali.

Nuž teda na záver aspoň tolko: vďaka, vďaka a ešte raz vďaka za všetko, čo ste pre nás urobili a čo pre nás znamenáte, pani doktorka!

V rokoch 1964, 1974 a 1984 v Zborníkoch Slovenského národného múzea, História bola uverejnená bibliografia prác PhDr. Ľudmily Kraskovskej, CSc. až do roku 1984. Pretože niektoré príspevky vyšli oneskorene zaraďujeme ich do týchto doplnkov, ktoré obsahujú všetky práce do roku 1994. Pridržiavame sa delenia do jednotlivých skupín a príspevky uverejňujeme chronologicky za roky 1984 - 1994.

BIBLIOGRAFIA PRÁČ PhDr. ĽUDMILY KRASKOVSKÉJ, CSc.
ZA ROKY 1984 — 1994
(DOPLNKY)

I. Archeológia

1. Rímske amfory z Bratislavy-Devína. AR, 35, 1983, s. 372-376.
2. Rímska stanica v Stupave. Príroda a spoločnosť, 1983, 12, s. 356-359.
3. Rímske pamiatky z Bratislavy-Čunova. AR, 36, 1984, s. 673-674.
4. Nález keramiky z doby rímskej v Bratislave, časť Devínska Nová Ves. In: AVANS v roku 1984, Nitra 1985, s. 137-138.
5. Rímske pamiatky z okolia Komárna. Zborník SNM, História 26. 1986, s. 113-135.
6. Typy perál z doby rímskej na Slovensku. Zborník SNM, História, 28, 1988, s. 93-106.
7. Zbrane a nástroje z polohy Bergl v Bratislave-Rusovciach. SLA, 36, 1988, s. 133-140.
8. Slovanská chata v Blatnom. Študijné zvesti AÚ SAV, 24, Nitra, 1988, s. 97-100.
9. Rímske kahance z Gerulaty. Zborník SNM, História, 29, 1989, s. 41-55.
10. Nález tehly s kolkom Cohors V Lucensium v Bratislave-Rusovciach. AR, 41, 1989, s. 576-579, 594.
11. Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia. I. zväzok. 1 časť, Nitra 1989 (heslá 23). I. zväzok, 2. časť (heslá 15).
12. Náleziská z doby rímskej v Bratislave-Rusovciach. Zborník SNM, História, 30, 1990, s. 17-29.
13. Archeologická topografia Bratislavy. Bratislava 1991. Heslá: Devínska Nová Ves (24), Záhorská Bystrica (4).
14. Kolkované rímske tehly z polohy Bergl v Bratislave-Rusovciach. Zborník SNM, Archeológia 1, 1991, s. 49-68.
15. Nálezy zo Závodu a Gajár z okresu Senica. Študijné zvesti AÚ SAV, 27, Nitra 1991, s. 243-247.
16. Rímske pohrebiská v Bratislave-Rusovciach. Vlastivedný časopis, 1991, č. 3, s. 122-125.
17. Drobné nálezy v polohe Bergl v Bratislave-Rusovciach. Zborník SNM, Archeológia 2, 1992, s. 67-82.
18. Skalica v slovanskom období. In: Skalica. Skalica, 1992, s. 14-19, reedícia.
19. K otázke osídlenia Devína v dobe rímskej. Zborník SNM, Archeológia 3, 1993, s. 33-39.
20. Keltské sklo na Slovensku. In: Študijné zvesti AÚ SAV, 29, Nitra 1993, s. 83-86.
21. Toaletné predmety z hrobov 7.- 8. storočia na Slovensku. In: Východoslovenský pravek, Košice, 1993, (v tlači)

II. Numizmatika

1. Rímske mince v hrobch na Slovensku. Slovenská numizmatika, IX, 1986, s. 123-129.
2. Nález rímskej mince v Dvoroch nad Žitavou. Slovenská numizmatika, IX, 1986, s. 227.
3. Nález rímskej mince v Bratislave-Rusovciach. Slovenská numizmatika IX, 1986, s. 227.
4. Die Funktion der Münzen in Altmagyarische Gräben in der Slowakei. SIA, 34, 1986, s. 357-363.
5. Nálezy cudzích mincí z 11. - začiatku 14. storočia na Slovensku. Slovenská numizmatika, X, 1989, s. 165-173.
6. Nálezy mincí v hrobch zo 14. - 16. storočia na Slovensku. Slovenská numizmatika, XI, 1990, s. 211-217.
7. Nález mincí v Holiči. Slovenská numizmatika, XI, 1990, s. 257.
8. Nález mincí Mateja I. v Kremnici. Slovenská numizmatika, XI, 1990, s. 267.
9. Mince nájdené pri búraní domu č. 405 v Kremnici. Slovenská numizmatika, XI, 1990, s. 258.
10. Nálezy mincí na slovenských hradoch. Slovenská numizmatika, XII, 1992, s. 45-51.
11. Mince a šperky. Slovenská numizmatika, XIII, 1994, (v tlači).
12. Pečatné prstene a uhorské mince. Numizmatika 12, Bratislava, (v tlači).

III. Múzejníctvo, výstavy

1. Výstava "Život a dielo akademika Jana Eisnera". AR, 27, 1985, s. 670-671.
2. Galéria v Slovenskom múzeu v Bratislave. Zborník SNM, História, 25, 1985, s. 335-341.

IV. Správy

1. Sto rokov od narodenia akademika Jana Eisnera. Zborník SNM, História, 25, 1985, s. 215-221.
2. K životnému jubileu PhDr. Evy Kolníkovej CSc., Slovenská numizmatika, IX, 1986, s. 276-277.
3. Emanuela Nohejlová-Prátová v spolupráci českej a slovenskej numizmatiky. Numizmatické listy, XLV, 1990, s. 78-81, (spoluautor E. Kolníková).